

Лекція 12. Відображення поверхонь і його диференціал. Перша фундаментальна форма поверхні.

1. Відображення поверхонь

Розглянемо дві прості поверхні F і M в $\mathbb{R}^3$ та неперервне відображення між ними

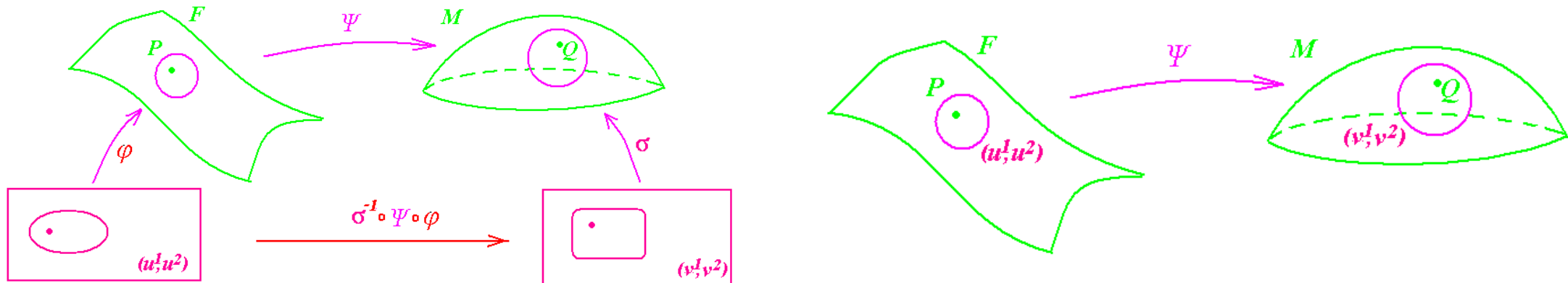
$$\Psi: F \rightarrow M$$

Зафіксуємо точку P на поверхні F та її образ $\Psi(P) = Q$ на поверхні M .

Введемо локальні координати (u^1, u^2) в околі точки P на поверхні F і локальні координати (v^1, v^2) в околі точки Q на поверхні M .

Тоді в локальних координатах відображення Ψ задається у вигляді

$$\begin{cases} v^1 = \xi^1(u^1, u^2) \\ v^2 = \xi^2(u^1, u^2) \end{cases}$$

Приклади

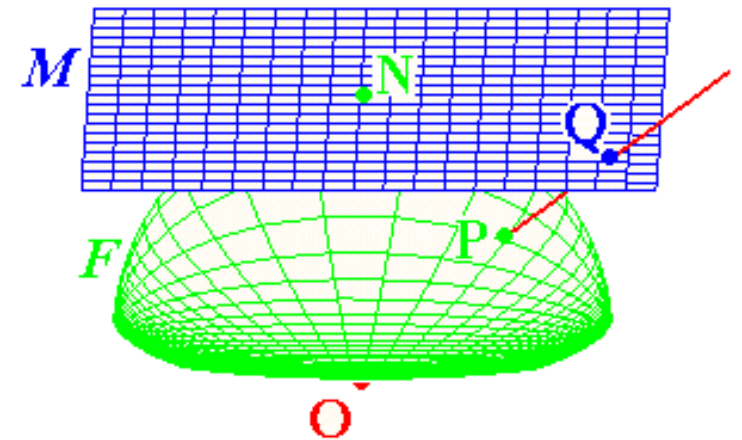
1. Центральна проекція відкритої півсфери на площину

Кожній точці P верхньої півсфери ставиться у відповідність точка Q дотичної площини сфери в північному полюсі, де площина перетинається з променем OP , проведеним з центра сфери – точки O .

$$\text{Півсфера: } \begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & 0 < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

$$\text{Площина: } \begin{cases} x^1 = v^1 \\ x^2 = v^2, & -\infty < v^1 < \infty \\ x^3 = r & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

$$\text{Відображення: } \begin{cases} v^1 = r \cot u^1 \cos u^2 \\ v^2 = r \cot u^1 \sin u^2 \end{cases}$$

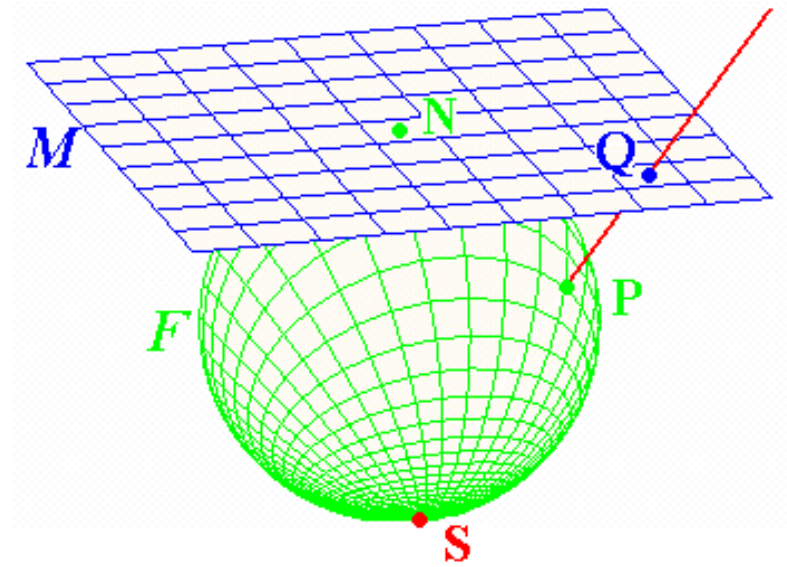
2. Стереοграфічна проєкція сфери (з виколотою точкою) на площину

Кожній точці P сфери (без південного полюса S) ставиться у відповідність точка Q дотичної площини сфери в північному полюсі, де площина перетинається з променем SP , проведеним з південного полюса S .

$$\text{Сфера: } \begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & -\frac{\pi}{2} < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

$$\text{Площина: } \begin{cases} x^1 = v^1 \\ x^2 = v^2, & -\infty < v^1 < \infty \\ x^3 = r & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

$$\text{Відображення: } \begin{cases} v^1 = 2r \frac{\cos u^1}{1 + \sin u^1} \cos u^2 \\ v^2 = 2r \frac{\cos u^1}{1 + \sin u^1} \sin u^2 \end{cases}$$

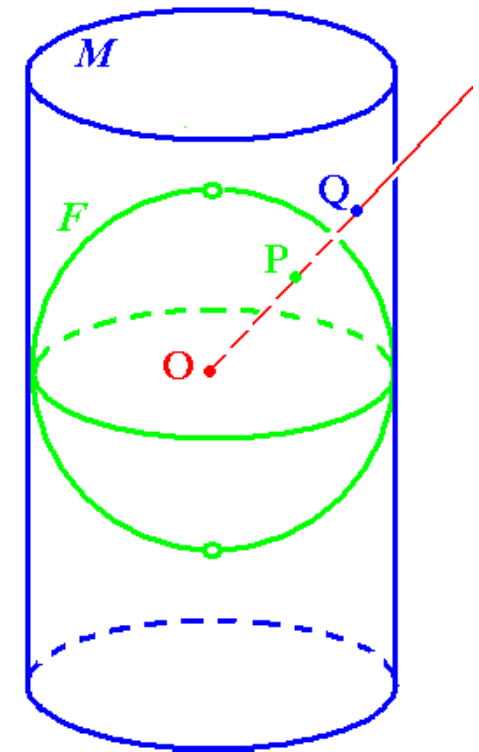
3. Центральна проєкція сфери на циліндр

Кожній точці P сфери (без полюсів) ставиться у відповідність точка Q на вертикальному круговому циліндрі, дотичному до сфери вздовж екватора, в якій циліндр перетинається з променем OP , проведеним з центра сфери – точки O .

$$\text{Сфера: } \begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & -\frac{\pi}{2} < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

$$\text{Циліндр: } \begin{cases} x^1 = r \cos v^1 \\ x^2 = r \sin v^1, & 0 < v^1 < 2\pi \\ x^3 = v^2 & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

$$\text{Відображення: } \begin{cases} v^1 = u^2 \\ v^2 = r \tan u^1 \end{cases}$$

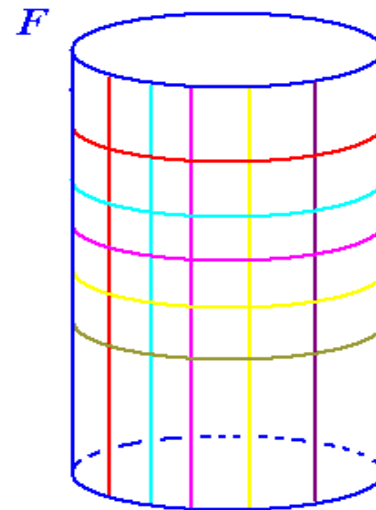
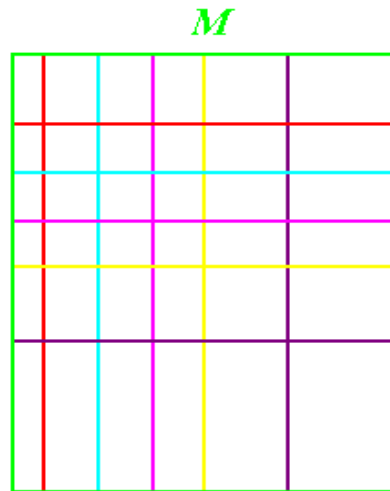

4. Площина накриває циліндр

$$\text{Площина: } \begin{cases} x^1 = u^1 \\ x^2 = 0 \\ x^3 = u^2 \end{cases}, \quad \begin{matrix} 0 < u^1 < 2\pi \\ -\infty < u^2 < \infty \end{matrix}$$

$$\text{Циліндр: } \begin{cases} x^1 = r \cos v^1 \\ x^2 = r \sin v^1 \\ x^3 = v^2 \end{cases}, \quad \begin{matrix} 0 < v^1 < 2\pi \\ -\infty < v^2 < \infty \end{matrix}$$

$$\text{Відображення: } \begin{cases} v^1 = u^1 \\ v^2 = u^2 \end{cases}$$

Припустимо, що поверхні F і M є регулярними.

Визначення. Відображення $\Psi : F \rightarrow M$ назовемо *регулярним* в точці $P \in F$, якщо в локальних координатах (u^1, u^2) в околі точки P на поверхні F і в локальних координатах (v^1, v^2) в околі точки Q на поверхні M відображення Ψ задається у вигляді

$$\begin{cases} v^1 = \xi^1(u^1, u^2) \\ v^2 = \xi^2(u^1, u^2) \end{cases}$$

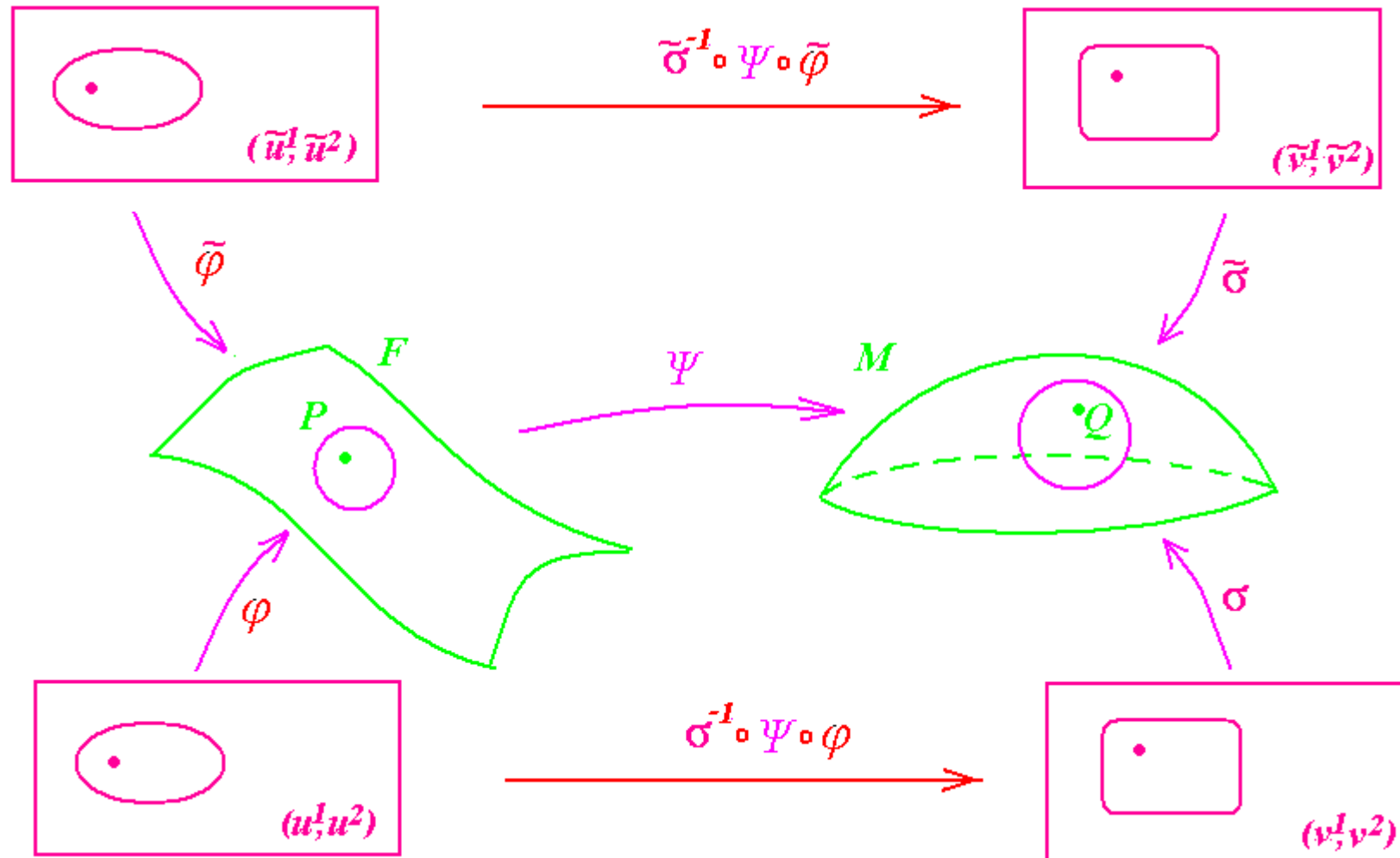
так, що

1) функції $\xi^1(u^1, u^2)$, $\xi^2(u^1, u^2)$ є неперервно диференційованими,

$$2) \begin{vmatrix} \frac{\partial v^1}{\partial u^1} & \frac{\partial v^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial v^2}{\partial u^1} & \frac{\partial v^2}{\partial u^2} \end{vmatrix}_P \neq 0$$

Визначення регулярності відображення є коректним – воно не залежить від вибору локальних координат.

Ілюстрація-пояснення:

Відображення $F \rightarrow M$ в старих координатах

$$\begin{cases} v^1 = \xi^1(u^1, u^2) \\ v^2 = \xi^2(u^1, u^2) \end{cases}$$

Заміна координат на поверхні M

$$\begin{cases} \tilde{v}^1 = \tilde{v}^1(v^1, v^2) \\ \tilde{v}^2 = \tilde{v}^2(v^1, v^2) \end{cases}$$

Заміна координат на поверхні F

$$\begin{cases} u^1 = u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2) \\ u^2 = u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2) \end{cases}$$

Відображення $F \rightarrow M$ в нових координатах

$$\begin{cases} \tilde{v}^1 = \tilde{v}^1(\xi^1(u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2), u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)), \xi^2(u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2), u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2))) \\ \tilde{v}^2 = \tilde{v}^2(\xi^1(u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2), u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)), \xi^2(u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2), u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2))) \end{cases}$$

Продиференціювавши, отримаємо:

$$\begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{\partial v^1}{\partial u^1} & \frac{\partial v^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial v^2}{\partial u^1} & \frac{\partial v^2}{\partial u^2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix}$$

Як наслідок, при регулярних замінах координат на поверхнях F і M :

1) зберігається неперервна диференційовність функцій, що представляють відображення, як композицій неперервно диференційовних функцій;

$$2) \begin{vmatrix} \frac{\partial v^1}{\partial u^1} & \frac{\partial v^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial v^2}{\partial u^1} & \frac{\partial v^2}{\partial u^2} \end{vmatrix} \neq 0 \Leftrightarrow \begin{vmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{vmatrix} \neq 0$$

Зауваження 1. Регулярне відображення регулярних простих поверхонь є локальним гомеоморфізмом.

Зауваження 2. Якщо в нас є регулярне відображення регулярних простих поверхонь $F \rightarrow M$, то його можна застосовувати для регулярної заміни локальних координат на поверхні F (або на поверхні M) так, щоб в нових координатах відображення задавалось за відповідністю координат – відповідні за відображенням точки на поверхнях F і M мають однакові координати.

2. Диференціал відображення поверхонь

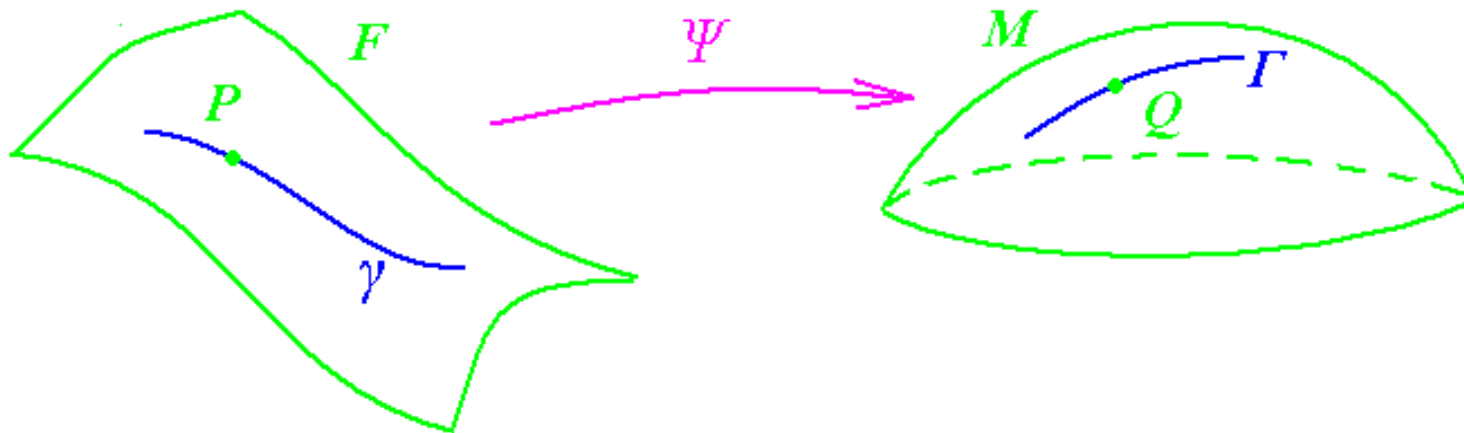
Розглянемо регулярне відображення регулярних поверхонь в $\mathbb{R}^3$:

$$\Psi: F \rightarrow M$$

Зафіксуємо точку P на поверхні F та її образ $\Psi(P) = Q$ на поверхні M .

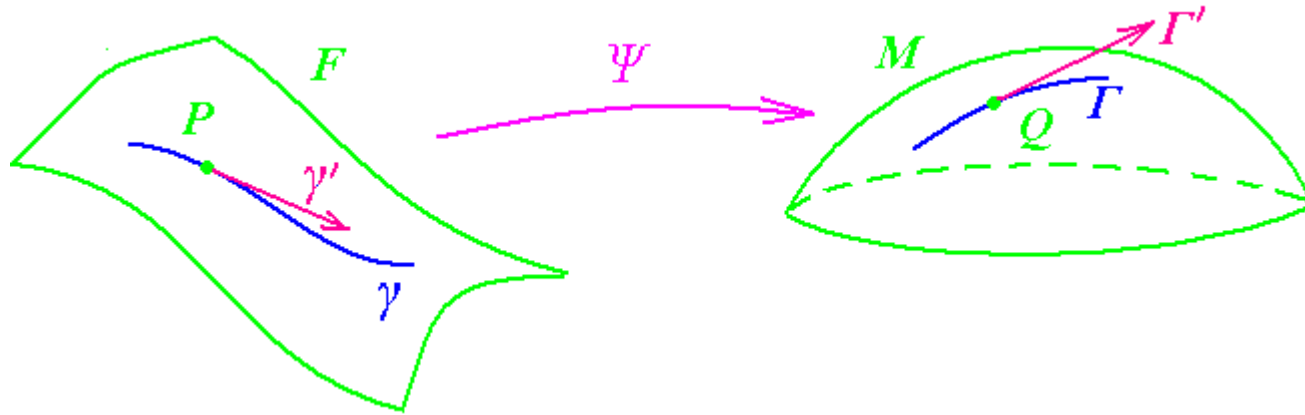
Розглянемо криву $\gamma: (a,b) \rightarrow F$, що проходить через точку P .

Розглянемо відповідну криву $\Gamma = \Psi \circ \gamma: (a,b) \rightarrow M$, що проходить через точку Q .

Розглянемо вектор швидкості γ' кривої γ в точці P і поставимо йому у відповідність вектор швидкості Γ' кривої Γ в точці Q :

$$\gamma'(P) \rightarrow \Gamma'(Q)$$

Оскільки будь-який вектор в дотичній площині $T_P F$ реалізується як вектор швидкості деякої кривої γ , що проходить через точку P , на поверхні F , виникає відображення

$$d\Psi_P : T_P F \rightarrow T_Q M ,$$

яке називається *диференціалом* відображення Ψ в точці P .

Запишемо, як виглядає відображення $d\Psi_P$ в локальних координатах і проаналізуємо коректність його визначення.

Нехай (u^1, u^2) – локальні координати в околі точки P на поверхні F , і $\vec{x} = \vec{f}(u^1, u^2)$ – радіус-вектор поверхні F .

Нехай (v^1, v^2) – локальні координати в околі точки Q на поверхні M , і $\vec{x} = \vec{h}(v^1, v^2)$ – радіус-вектор поверхні M .

Відображення $\Psi: F \rightarrow M$ задається в локальних координатах у вигляді

$$\begin{cases} v^1 = \psi^1(u^1, u^2) \\ v^2 = \psi^2(u^1, u^2) \end{cases}$$

Крива γ задається в локальних координатах

$$\begin{cases} u^1 = \xi^1(t) \\ u^2 = \xi^2(t) \end{cases},$$

її вектор швидкості в точці P має вигляд

$$\frac{d\vec{f}_\gamma}{dt}(t_0) = \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}(u_0^1, u_0^2) \cdot \frac{d\xi^1}{dt}(t_0) + \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}(u_0^1, u_0^2) \cdot \frac{d\xi^2}{dt}(t_0).$$

Відповідна крива Γ задається в локальних координатах

$$\begin{cases} v^1 = \psi^1(\xi^1(t), \xi^2(t)) \\ v^2 = \psi^2(\xi^1(t), \xi^2(t)) \end{cases}$$

її вектор швидкості в точці Q має вигляд

$$\begin{aligned} \frac{d\vec{h}_\Gamma}{dt}(t_0) &= \frac{\partial \vec{h}}{\partial v^1}(v_0^1, v_0^2) \cdot \frac{dv^1}{dt}(t_0) + \frac{\partial \vec{h}}{\partial v^2}(u_0^1, u_0^2) \cdot \frac{dv^2}{dt}(t_0) = \\ &= \frac{\partial \vec{h}}{\partial v^1}(v_0^1, v_0^2) \cdot \left(\frac{\partial \psi^1}{\partial u^1}(u_0^1, u_0^2) \frac{d\xi^1}{dt}(t_0) + \frac{\partial \psi^1}{\partial u^2}(u_0^1, u_0^2) \frac{d\xi^2}{dt}(t_0) \right) + \\ &+ \frac{\partial \vec{h}}{\partial v^2}(u_0^1, u_0^2) \cdot \left(\frac{\partial \psi^2}{\partial u^1}(u_0^1, u_0^2) \frac{d\xi^1}{dt}(t_0) + \frac{\partial \psi^2}{\partial u^2}(u_0^1, u_0^2) \frac{d\xi^2}{dt}(t_0) \right) \end{aligned}$$

Відображення $d\Psi_P : T_P F \rightarrow T_Q M$, яке ставить у відповідність вектори швидкостей $\gamma'(P) \rightarrow \Gamma'(Q)$, представляється у вигляді

$$\begin{pmatrix} \frac{d\xi^1}{dt} \\ \frac{d\xi^2}{dt} \end{pmatrix}_{t_0} \in T_P F \mapsto \begin{pmatrix} \frac{\partial \psi^1}{\partial u^1} & \frac{\partial \psi^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial \psi^2}{\partial u^1} & \frac{\partial \psi^2}{\partial u^2} \end{pmatrix}_{(u_0^1, u_0^2)} \cdot \begin{pmatrix} \frac{d\xi^1}{dt} \\ \frac{d\xi^2}{dt} \end{pmatrix}_{t_0} \in T_Q M$$

Як наслідок, отримуємо наступну формулу (аналітичне представлення в локальних координатах) для відображення $d\Psi_P : T_P F \rightarrow T_Q M$

$$\begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix} \mapsto \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial v^1}{\partial u^1} & \frac{\partial v^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial v^2}{\partial u^1} & \frac{\partial v^2}{\partial u^2} \end{pmatrix}_{(u_0^1, u_0^2)} \cdot \begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix}$$

Інваріантність відносно регулярних замін координат

Якщо зробити регулярну заміну координат $u^1 = u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)$, $u^2 = u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)$ на поверхні F і регулярну заміну координат $v^1 = v^1(\tilde{v}^1, \tilde{v}^2)$, $v^2 = v^2(\tilde{v}^1, \tilde{v}^2)$ на поверхні M , то тоді координати дотичних векторів змінюються згідно з відповідним тензорним законом:

$$\begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix}_P \cdot \begin{pmatrix} \tilde{X}^1 \\ \tilde{X}^2 \end{pmatrix}, \quad \begin{pmatrix} \tilde{Y}^1 \\ \tilde{Y}^2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^2} \end{pmatrix}_Q \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix}$$

Тоді отримуємо:

$$\begin{aligned} \begin{pmatrix} \tilde{Y}^1 \\ \tilde{Y}^2 \end{pmatrix} &= \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^2} \end{pmatrix}_Q \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^2} \end{pmatrix}_Q \cdot \begin{pmatrix} \frac{\partial v^1}{\partial u^1} & \frac{\partial v^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial v^2}{\partial u^1} & \frac{\partial v^2}{\partial u^2} \end{pmatrix}_P \cdot \begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial v^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial v^2} \end{pmatrix}_Q \cdot \begin{pmatrix} \frac{\partial v^1}{\partial u^1} & \frac{\partial v^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial v^2}{\partial u^1} & \frac{\partial v^2}{\partial u^2} \end{pmatrix}_P \cdot \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix}_P \cdot \begin{pmatrix} \tilde{X}^1 \\ \tilde{X}^2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial \tilde{v}^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial \tilde{v}^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix}_P \cdot \begin{pmatrix} \tilde{X}^1 \\ \tilde{X}^2 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

Зауваження.

Відображення $d\Psi_P : T_P F \rightarrow T_Q M$ є лінійним відображенням дотичних площин.

Регулярність відображення $\Psi: F \rightarrow M$ в точці P означає, що лінійне відображення $d\Psi_P : T_P F \rightarrow T_Q M$ є невиродженим (ранг цього лінійного відображення дорівнює $\dim T_P F = \dim T_Q M = 2$).

3. Перша фундаментальна форма поверхні

Розглянемо регулярну параметрично задану поверхню F в $\mathbb{R}^3$, представлену радіус-вектором:

$$\vec{x} = \vec{f}(u^1, u^2), \quad (u^1, u^2) \in D.$$

Зафіксуємо точку P з внутрішніми координатами (u_0^1, u_0^2) на поверхні F .

Візьмемо в дотичній площині $T_P F$ пару векторів

$$X = \begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix}, \quad Y = \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix}$$

і обчислимо їх скалярний добуток.

Маємо:

$$\begin{aligned} X &= X^1 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}(u_0^1, u_0^2) + X^2 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}(u_0^1, u_0^2), \\ Y &= Y^1 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}(u_0^1, u_0^2) + Y^2 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}(u_0^1, u_0^2) \end{aligned}$$

Обчислюємо скалярний добуток (всі обчислення – в точці $P(u_0^1, u_0^2)$) :

$$\begin{aligned} \langle X, Y \rangle &= \langle X^1 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} + X^2 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, Y^1 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} + Y^2 \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \rangle = \\ &= X^1 Y^1 \langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \rangle + X^1 Y^2 \langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \rangle + X^2 Y^1 \langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \rangle + X^2 Y^2 \langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \rangle = \\ &= X^1 Y^1 g_{11} + X^1 Y^2 g_{12} + X^2 Y^1 g_{21} + X^2 Y^2 g_{22}, \end{aligned}$$

де

$$g_{ij} = \langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^i}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^j} \rangle, \quad 1 \leq i, j \leq 2.$$

Отже, скалярний добуток векторів

$$X = \begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix}, Y = \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix}$$

в дотичній площині $T_P F$ в точці P обчислюється за формулою

$$\langle X, Y \rangle = X^1 Y^1 g_{11} + X^1 Y^2 g_{12} + X^2 Y^1 g_{21} + X^2 Y^2 g_{22}$$

$$\langle X, Y \rangle = \sum_{i,j=1}^2 g_{ij} X^i Y^j$$

або

$$\langle X, Y \rangle = (X^1 X^2) \cdot \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix},$$

коефіцієнти g_{ij} обчислені в точці $P(u_0^1, u_0^2)$

Визначення. Білінійна диференціальна форма

$$g = g_{11}du^1du^1 + g_{12}du^1du^2 + g_{21}du^2du^1 + g_{22}du^2du^2$$

з коефіцієнтами

$$g_{ij} = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^i}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^j} \right\rangle, \quad 1 \leq i, j \leq 2,$$

називається *першою фундаментальною формою* регулярної параметрично заданої поверхні F з радіус-вектором $\vec{x} = \vec{f}(u^1, u^2)$.

Приклад. Нехай F – площина з радіус-вектором $\vec{x} = \vec{c} + u^1\vec{e}_1 + u^2\vec{e}_2$, натягнута на ортонормовані вектори $\vec{e}_1$ і $\vec{e}_2$, координати u^1, u^2 – декартові.

Тоді $g_{ij} = \langle \vec{e}_i, \vec{e}_j \rangle = \delta_{ij}$, тобто,

$$g = du^1du^1 + du^2du^2, \quad \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}.$$

$$\langle X, Y \rangle = (X^1 X^2) \cdot \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix} = (X^1 X^2) \cdot \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix} = X^1 Y^1 + X^2 Y^2$$

Властивості першої фундаментальної форми

1) Симетричність:

$$g_{12} = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right\rangle = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right\rangle = g_{21}$$

$$\begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} g_{11} & g_{21} \\ g_{12} & g_{22} \end{pmatrix}$$

$$\langle X, Y \rangle = (X^1 X^2) \cdot \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix} = (Y^1 Y^2) \cdot \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} X^1 \\ X^2 \end{pmatrix} = \langle Y, X \rangle$$

2) Додатна визначеність:

$$g_{11} = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right\rangle = \left| \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right|^2 > 0, \quad g_{22} = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right\rangle = \left| \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right|^2 > 0,$$

$$\begin{aligned} \det g &= g_{11}g_{22} - g_{12}g_{21} = \\ &= \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right\rangle \cdot \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right\rangle - \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right\rangle \cdot \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right\rangle = \left| \left[\frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right] \right|^2 > 0 \end{aligned}$$

Додатна визначеність першої фундаментальної форми еквівалентна регулярності параметрично заданої поверхні.

$$3) \quad \langle d\vec{f}, d\vec{f} \rangle = \langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} du^1 + \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} du^2, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} du^1 + \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} du^2 \rangle = g,$$

тобто, $g = df^2$

4) *Тензорний закон зміни коефіцієнтів першої фундаментальної форми*

Зробимо регулярну заміну координат на поверхні F :

$$\begin{cases} u^1 = u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2) \\ u^2 = u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2) \end{cases},$$

запишемо радіус-вектор поверхні F в новій системі координат

$$\vec{x} = \vec{f}(u^1(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2), u^2(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)) = \tilde{\vec{f}}(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)$$

і обчислимо коефіцієнти першої фундаментальної форми в нових координатах:

$$\tilde{g}_{ij} = \langle \frac{\partial \tilde{\vec{f}}}{\partial \tilde{u}^i}, \frac{\partial \tilde{\vec{f}}}{\partial \tilde{u}^j} \rangle, \quad 1 \leq i, j \leq 2.$$

Маємо:

$$\begin{aligned}\tilde{g}_{ij} &= \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial \tilde{u}^i}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial \tilde{u}^j} \right\rangle = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^i} + \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^i}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^j} + \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^j} \right\rangle = \\ &= \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right\rangle \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^j} + \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right\rangle \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^j} + \\ &+ \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1} \right\rangle \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^j} + \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2} \right\rangle \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^j} = \\ &= g_{11} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^j} + g_{12} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^j} + g_{21} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^j} + g_{22} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^j}\end{aligned}$$

Таким чином, отримуємо тензорний закон зміни коефіцієнтів першої фундаментальної форми поверхні:

$$\tilde{g}_{ij} = \sum_{k,l=1}^2 g_{kl} \frac{\partial u^k}{\partial \tilde{u}^i} \frac{\partial u^l}{\partial \tilde{u}^j} \quad , \quad 1 \leq i, j \leq 2.$$

В матричній формі той же закон записується у вигляді

$$\begin{pmatrix} \tilde{g}_{11} & \tilde{g}_{12} \\ \tilde{g}_{21} & \tilde{g}_{22} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} \\ \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix}$$

$$\tilde{g} = J^t \cdot g \cdot J$$

Додатна визначеність і симетричність першої фундаментальної форми не залежать від вибору локальних координат на поверхні (зберігаються при регулярних замінах координат).

Інваріантність скалярного добутку – узгодженість тензорних законів зміни координат для дотичних векторів і для першої фундаментальної форми (як білінійної диференціальної форми):

$$\begin{aligned}
 & \left(\tilde{X}^1 \tilde{X}^2 \right) \cdot \begin{pmatrix} \tilde{g}_{11} & \tilde{g}_{12} \\ \tilde{g}_{21} & \tilde{g}_{22} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} \tilde{Y}^1 \\ \tilde{Y}^2 \end{pmatrix} = \\
 & = \left(X^1 X^2 \right) \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{u}^1}{\partial u^1} & \frac{\partial \tilde{u}^2}{\partial u^1} \\ \frac{\partial \tilde{u}^1}{\partial u^2} & \frac{\partial \tilde{u}^2}{\partial u^2} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} \\ \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^1}{\partial \tilde{u}^2} \\ \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^1} & \frac{\partial u^2}{\partial \tilde{u}^2} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} \frac{\partial \tilde{u}^1}{\partial u^1} & \frac{\partial \tilde{u}^1}{\partial u^2} \\ \frac{\partial \tilde{u}^2}{\partial u^1} & \frac{\partial \tilde{u}^2}{\partial u^2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix} = \\
 & = \left(X^1 X^2 \right) \cdot \begin{pmatrix} g_{11} & g_{12} \\ g_{21} & g_{22} \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} Y^1 \\ Y^2 \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

5) Вектори в дотичній площині поверхні представляються своїми *внутрішніми* координатами відносно канонічного базису $\frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}$ в дотичній площині і *зовнішніми* координатами відносно фіксованого базису в евклідовому просторі $\mathbb{R}^3$. Обчислення скалярного добутку дотичних векторів в термінах внутрішніх координат за допомогою першої фундаментальної форми поверхні і в термінах зовнішніх координат за допомогою евклідового скалярного добутку в $\mathbb{R}^3$ призводить до однакового результату.

Тому інколи застосовують термін, що перша фундаментальна форма поверхні *породжується* із евклідового скалярного добутку в обхопному просторі $\mathbb{R}^3$.

6) Канонічний базис $\frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}$ в дотичній площині поверхні не є, взагалі кажучи, ортонормованим. Величини g_{ij} – це елементи відповідної матриці Грама для базисних векторів $\frac{\partial \vec{f}}{\partial u^1}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^2}$.

7) Перша фундаментальна форма поверхні не залежить від її розташування в просторі $\mathbb{R}^3$.

Дійсно, нехай в нас є поверхня F з радіус-вектором $\vec{x} = \vec{f}(u^1, u^2)$.

Застосуємо до неї ортогональне перетворення (обертання, симетрію) та паралельний перенос в $\mathbb{R}^3$. Отримаємо нову поверхню F^* з радіус-вектором

$$\vec{x} = \vec{f}^*(u^1, u^2) = W \vec{f}(u^1, u^2) + \vec{c},$$

де $W \in O(3)$, $\vec{c} \in \mathbb{R}^3$.

Маємо:

$$df^* = Wdf$$

$$g^* = \langle df^*, df^* \rangle = \langle Wdf, Wdf \rangle = \langle df, df \rangle = g$$

оскільки ортогональне перетворення $W \in O(3)$ зберігає скалярний добуток.

Підсумок

Для будь-якої регулярної параметрично заданої поверхні F з радіус-вектором $\vec{x} = \vec{f}(u^1, u^2)$ обчислюється перша фундаментальна форма:

$$g = g_{11} du^1 du^1 + g_{12} du^1 du^2 + g_{21} du^2 du^1 + g_{22} du^2 du^2$$

$$g_{ij} = \left\langle \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^i}, \frac{\partial \vec{f}}{\partial u^j} \right\rangle, \quad 1 \leq i, j \leq 2.$$

Геометричний сенс – перша фундаментальна форма визначає скалярний добуток векторів в дотичній площині в кожній точці на поверхні.

Перспектива. Перша фундаментальна форма використовується при обчисленні геометричних величин поверхні, де задіяний скалярний добуток векторів:

- 1) довжина кривих, розташованих на поверхні,
- 2) кут між кривими, що розташовані на поверхні,
- 3) площа області на поверхні.

Задачі для практичного заняття та самостійної роботи

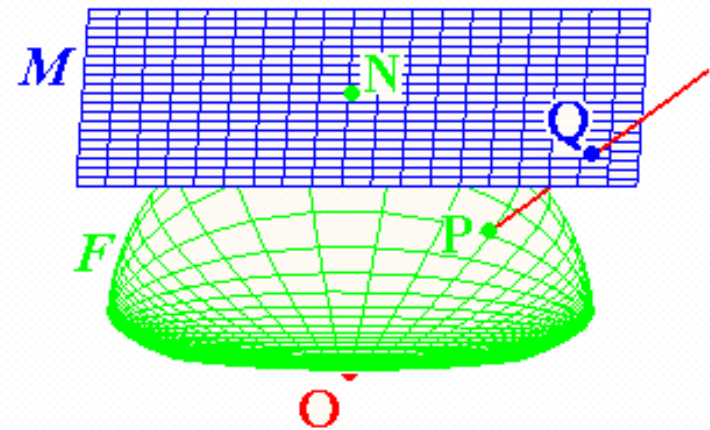
Задача 12.1. Перевірити, що центральна проекція відкритої півсфери на дотичну площину сфери в полюсі дійсно представляється описаними в *Прикладі 1* функціями:

Півсфера:

$$\begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & 0 < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

Площина:
$$\begin{cases} x^1 = v^1 \\ x^2 = v^2, & -\infty < v^1 < \infty \\ x^3 = r & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

Відображення:
$$\begin{cases} v^1 = r \cot u^1 \cos u^2 \\ v^2 = r \cot u^1 \sin u^2 \end{cases}$$

Перевірити бієктивність відображення.

Перевірити регулярність відображення.

Дослідити, які лінії на півсфері є прообразами прямих ліній на площині.

Зробити заміну координат $u^1 = u^1(v^1, v^2)$, $u^2 = u^2(v^1, v^2)$ на півсфері, так, щоб відображення задавалось за рівністю координат. Дослідити, яка сітка координатних ліній виникне на півсфері після заміни координат.

Задача 12.2. Розглянемо вертикальну проекцію відкритої півсфери на горизонтальну координатну площину.

Півсфера в «географічних» координатах:
$$\begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & 0 < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

Площина в полярних координатах:
$$\begin{cases} x^1 = v^1 \\ x^2 = v^2, & -\infty < v^1 < \infty \\ x^3 = 0 & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

Перевірити бієктивність відображення.

Записати аналітичне представлення заданого відображення відносно вказаних координат.

Перевірити регулярність відображення.

Зробити заміну координат $u^1 = u^1(v^1, v^2)$, $u^2 = u^2(v^1, v^2)$ на півсфері, так, щоб відображення задавалось за рівністю координат. Дослідити, яка сітка координатних ліній виникне на півсфері після заміни координат.

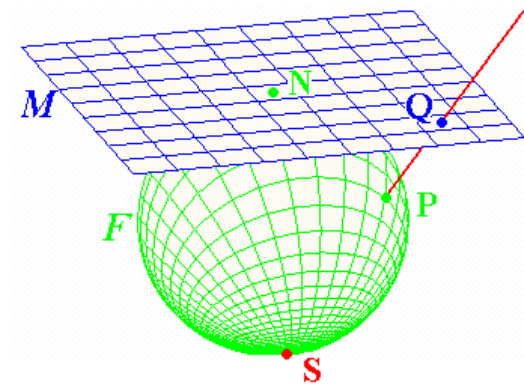
Задача 12.3. Перевірити, що стереографічна проекція сфери на дотичну площину сфери в полюсі дійсно представляється описаними в *Прикладі 2* функціями:

$$\text{Сфера: } \begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & -\frac{\pi}{2} < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

$$\text{Площина: } \begin{cases} x^1 = v^1 \\ x^2 = v^2, & -\infty < v^1 < \infty \\ x^3 = r & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

Відображення:

$$\begin{cases} v^1 = 2r \frac{\cos u^1}{1 + \sin u^1} \cos u^2 \\ v^2 = 2r \frac{\cos u^1}{1 + \sin u^1} \sin u^2 \end{cases}$$

Перевірити бієктивність відображення.
Перевірити регулярність відображення.

Дослідити, які лінії на сфері є прообразами прямих ліній та кіл на площині.

Зробити заміну координат $u^1 = u^1(v^1, v^2)$, $u^2 = u^2(v^1, v^2)$ на сфері, так, щоб відображення задавалось за рівністю координат. Дослідити, яка сітка координатних ліній виникне на сфері після заміни координат.

Дослідити, які лінії на площині є образами паралелелей і меридіанів на сфері.

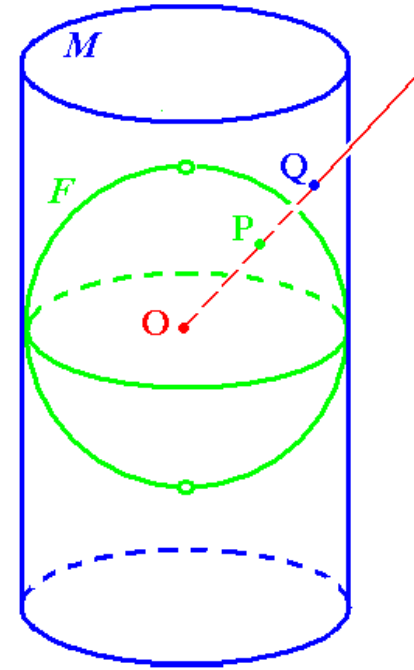
Зробити заміну координат $v^1 = v^1(u^1, u^2)$, $v^2 = v^2(u^1, u^2)$ на площині, так, щоб відображення задавалось за рівністю координат. Дослідити, яка сітка координатних ліній виникне на сфері після заміни координат.

Задача 12.4. Перевірити, що центральна проекція сфери на дотичний вздовж екватора циліндр дійсно представляється описаними в *Прикладі 3* функціями:

$$\text{Сфера: } \begin{cases} x^1 = r \cos u^1 \cos u^2 \\ x^2 = r \cos u^1 \sin u^2, & -\frac{\pi}{2} < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ x^3 = r \sin u^1 & 0 < u^2 < 2\pi \end{cases}$$

$$\text{Циліндр: } \begin{cases} x^1 = r \cos v^1 \\ x^2 = r \sin v^1, & 0 < v^1 < 2\pi \\ x^3 = v^2 & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

$$\text{Відображення: } \begin{cases} v^1 = u^2 \\ v^2 = r \tan u^1 \end{cases}$$

Перевірити визначеність і бієктивність відображення.

Записати аналітичне представлення заданого відображення відносно вказаних координат.

Перевірити регулярність відображення.

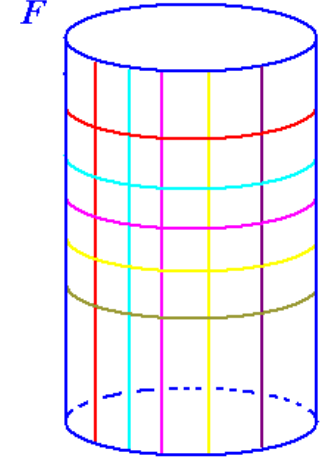
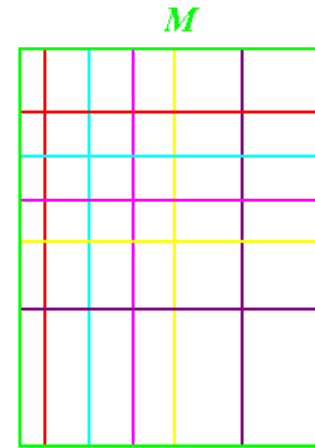
Зробити заміну координат $u^1 = u^1(v^1, v^2)$, $u^2 = u^2(v^1, v^2)$ на сфері, так, щоб відображення задавалось за рівністю координат. Дослідити, яка сітка координатних ліній виникне на сфері після заміни координат.

Задача 12.5. Розглянемо відображення нагортання (накриття) площини на циліндр, описане в *Прикладі 4*.

$$\text{Площина: } \begin{cases} x^1 = u^1 \\ x^2 = 0, & 0 < u^1 < 2\pi \\ x^3 = u^2 & -\infty < u^2 < \infty \end{cases}$$

$$\text{Циліндр: } \begin{cases} x^1 = r \cos v^1 \\ x^2 = r \sin v^1, & 0 < v^1 < 2\pi \\ x^3 = v^2 & -\infty < v^2 < \infty \end{cases}$$

$$\text{Відображення: } \begin{cases} v^1 = u^1 \\ v^2 = u^2 \end{cases}$$

Перевірити визначеність і бієктивність відображення.

Описати прообраз довільної точки циліндра.

Перевірити регулярність відображення.

Задача 12.6. Обчислити першу фундаментальну форму площини F з радіус-вектором (афінні координати)

$$\vec{x} = \begin{pmatrix} a_1^1 u^1 + a_2^1 u^2 + c^1 \\ a_1^2 u^1 + a_2^2 u^2 + c^2 \\ a_1^3 u^1 + a_2^3 u^2 + c^3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} a_1^1 \\ a_1^2 \\ a_1^3 \end{pmatrix} \cdot u^1 + \begin{pmatrix} a_2^1 \\ a_2^2 \\ a_2^3 \end{pmatrix} \cdot u^2 + \begin{pmatrix} c^1 \\ c^2 \\ c^3 \end{pmatrix} = \vec{a}_1 \cdot u^1 + \vec{a}_2 \cdot u^2 + \vec{c}$$

За допомогою першої фундаментальної форми пересвідчитись, що поверхня є регулярно параметризованою.

Задача 12.7. Обчислити першу фундаментальну форму кругового циліндра F , заданого параметрично

$$\begin{cases} x^1 = R \cos u^1 \\ x^2 = R \sin u^1 \\ x^3 = u^2 \end{cases}$$

За допомогою першої фундаментальної форми пересвідчитись, що поверхня є регулярно параметризованою.

Задача 12.8. Обчислити першу фундаментальну форму сфери F з радіус-вектором

$$\vec{x} = \begin{pmatrix} R \cos u^1 \cos u^2 \\ R \cos u^1 \sin u^2 \\ R \sin u^1 \end{pmatrix}, \quad \begin{aligned} -\frac{\pi}{2} < u^1 < \frac{\pi}{2} \\ 0 < u^2 < 2\pi \end{aligned}$$

За допомогою першої фундаментальної форми пересвідчитись, що поверхня є регулярно параметризованою.

Задача 12.9. Обчислити першу фундаментальну форму наступних поверхонь, заданих параметрично:

1) катеноїд

$$\begin{cases} x^1 = R \cosh u^1 \cos u^2 \\ x^2 = R \cosh u^1 \sin u^2 \\ x^3 = R u^1 \end{cases}$$

3) поверхня Бельтрамі

$$\begin{cases} x^1 = \frac{R}{\cosh u^1} \cos u^2 \\ x^2 = \frac{R}{\cosh u^1} \sin u^2 \\ x^3 = R(u^1 - \tanh u^1) \end{cases}$$

2) гелікоїд

$$\begin{cases} x^1 = u^1 \cos u^2 \\ x^2 = u^1 \sin u^2 \\ x^3 = \omega u^2 \end{cases}$$

4) поверхня Діні

$$\begin{cases} x^1 = \frac{R}{\cosh u^1} \cos u^2 \\ x^2 = \frac{R}{\cosh u^1} \sin u^2 \\ x^3 = R(u^1 - \tanh u^1) + \omega u^2 \end{cases}$$

За допомогою першої фундаментальної форми пересвідчитись, чи поверхня є регулярно параметризованою.

Задача 12.10.

1) Обчислити першу фундаментальну форму загальної поверхні обертання, заданої параметрично

$$\begin{cases} x^1 = f(u^1) \cos u^2 \\ x^2 = f(u^1) \sin u^2 \\ x^3 = h(u^1) \end{cases}$$

2) Обчислити першу фундаментальну форму загальної поверхні гвинтового обертання, заданої параметрично

$$\begin{cases} x^1 = f(u^1) \cos u^2 \\ x^2 = f(u^1) \sin u^2 \\ x^3 = h(u^1) + \omega u^2 \end{cases}$$

Проаналізувати регулярність поверхні за допомогою першої фундаментальної форми.

Задача 12.11. Обчислити першу фундаментальну форму загальної циліндричної поверхні F з радіус-вектором

$$\vec{x} = \vec{\rho}(u^1) + u^2 \cdot \vec{c} .$$

Проаналізувати регулярність поверхні за допомогою першої фундаментальної форми.

Задача 12.12. Обчислити першу фундаментальну форму загальної конічної поверхні F з радіус-вектором

$$\vec{x} = u^2 \cdot \vec{\rho}(u^1) .$$

Проаналізувати регулярність поверхні за допомогою першої фундаментальної форми.

Задача 12.13. Обчислити першу фундаментальну форму загальної торсової поверхні F з радіус-вектором

$$\vec{x} = \vec{\rho}(u^1) + u^2 \cdot \vec{\rho}'(u^1) .$$

Проаналізувати регулярність поверхні за допомогою першої фундаментальної форми.

Задача 12.14. Розглянемо площину F , параметризовану декартовими координатами (u^1, u^2) так, що перша фундаментальна форма поверхні має вигляд

$$g = (du^1)^2 + (du^2)^2$$

Як буде виглядати перша фундаментальна форма поверхні F при переході від декартових координат (u^1, u^2) до полярних координат $(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)$ за формулами

$$\begin{cases} u^1 = \tilde{u}^1 \cos \tilde{u}^2 \\ u^2 = \tilde{u}^1 \sin \tilde{u}^2 \end{cases} \quad ?$$

Задача 12.15. Розглянемо катеноїд F (або якусь іншу поверхню), перша фундаментальна форма якого має вигляд

$$g = \cosh^2 u^1 (du^1)^2 + \cosh^2 u^1 (du^2)^2.$$

Як буде виглядати перша фундаментальна форма катеноїда F заміни координат за формулами

$$\begin{cases} \tilde{u}^1 = \sinh u^1 \\ \tilde{u}^2 = u^2 \end{cases} \quad ?$$

Задача 12.16. Розглянемо поверхню F , перша фундаментальна форма якої має вигляд

$$g = \frac{1}{(u^2)^2} (du^1)^2 + \frac{1}{(u^2)^2} (du^2)^2$$

Як буде виглядати перша фундаментальна форма поверхні F при переході від декартових координат (u^1, u^2) до полярних координат $(\tilde{u}^1, \tilde{u}^2)$ за формулами

$$\begin{cases} u^1 = \tilde{u}^2 \\ u^2 = e^{\tilde{u}^1} \end{cases} \quad ?$$

Задача 12.17. Доведіть, що якщо до поверхні F застосувати гомотетію з коефіцієнтом $\lambda > 0$ у просторі $\mathbb{R}^3$, то її перша фундаментальна форма (усі її коефіцієнти одночасно) домножиться на λ^2 .